

บทที่ 2

ปรัชญาการอุดมศึกษา

ในบทก่อนได้พูดถึงความหมายและขอบข่ายของอุดมศึกษา โดยถือว่าการอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่สามและเป็นระดับสูงสุดในระบบการศึกษา เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นหลังจากมัธยมศึกษา ขอบข่ายของการอุดมศึกษาจึงครอบคลุมการศึกษาตั้งแต่ระดับต่ำกว่าปริญญา ได้แก่ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรืออนุปริญญา จนถึงระดับปริญญาเอก เมื่อพิจารณาในแง่ของสถาบันอุดมศึกษาก็จะพบว่า มีทั้งระดับที่ทำให้การศึกษาต่ำกว่าปริญญา และสถาบันประสาற்பริญญา หรือบางที่ก็เรียกกันว่าสถาบันผลิตบัณฑิต โดยลักษณะของหลักสูตรการศึกษาแล้วระดับที่ต่ำกว่าปริญญามักจะมุ่งผลิตช่างเทคนิคหรือวิชาชีพเฉพาะทาง เช่น ครู และพยาบาล เป็นต้น สถาบันที่จัดการศึกษาระดับนี้จึงมีลักษณะเป็นโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงเฉพาะทางเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่สถาบันประสาற்பริญญามักจะเป็นสถาบันที่ผลิตบัณฑิตหลายสาขาวิชาการและหลายสาขาวิชาชีพ รวมทั้งต้องมีการกิจดำเนินการวิจัยและบริการแก่สังคมในด้านอื่น ๆ ด้วย ในหนังสือเล่มนี้ถึงแม้จะถือความหมายของการอุดมศึกษาในแนวกว้าง คือ ถือว่าการศึกษาภายหลังจากมัธยมศึกษาคืออุดมศึกษาก็ตาม แต่จะเน้นในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาระดับปริญญาหรือสถาบันประสาற்பริญญาในระดับมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่เทียบเท่ามหาวิทยาลัยเป็นประการสำคัญ

เมื่อพูดถึงการอุดมศึกษาก็มักจะมีคำถามเกิดขึ้นหลายคำถาม เช่น การอุดมศึกษาคืออะไร การอุดมศึกษาที่พึงประสงค์มีลักษณะอย่างไร การอุดมศึกษามีจุดมุ่งหมายอย่างไร จะจัดการอุดมศึกษาเพื่อใคร และจะจัดการอุดมศึกษาอย่างไร เป็นต้น เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนขึ้นจำเป็นจะต้องมีการวิเคราะห์ปรัชญาการอุดมศึกษาก่อนที่จะพูดถึงเรื่องอื่น ๆ การสืบสวนถึงเรื่องปรัชญาของการอุดมศึกษานั้นจำเป็นที่จะต้องนำเอาเรื่องอดีตอันเป็นประวัติศาสตร์ของเรื่องนี้เข้ามาพิจารณาสนับสนุนพอสมควร ที่ย้อนไปคู่อศิกก็เพียงเพื่อจะพยายามสรุปสาระสำคัญจากอดีตว่า ปรัชญาการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างไร ไม่มุ่งหมายที่จะพูดถึงประวัติศาสตร์ของการอุดมศึกษาในเชิงรายละเอียด ตามประวัติการศึกษาถือว่าการศึกษาระดับสูงที่จัดได้ว่าเป็นชั้นอุดมศึกษานั้น เริ่มตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันมีการ

จัดตั้งสำนักศึกษาโดยนักปรัชญาที่มีชื่อเสียง เช่น เพลโต (Plato) จัดตั้ง Academy และ อริสโตเติล (Aristotle) เปิดสำนักศึกษา Lyceum เพื่อสอนวิชาการชั้นสูงแก่คณาจารย์ เป็นต้น วิชาที่สอนส่วนใหญ่เป็นเรื่องของปรัชญา ตรรกวิทยา วาทศิลป์ และกฎหมาย สำนักศึกษาเหล่านี้ไม่อาจจะถือได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ถาวร¹ จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาในยุคนี้ มุ่งพัฒนาจิตใจ และพุทธิปัญญาของผู้เรียนเป็นสำคัญ (To free and enlarge the mind of man) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้เรื่องปัญญา (Wisdom) และมีคุณธรรม (Goodness) สมควรแก่การเป็นอภิชน (Elite) ที่ได้รับการศึกษาระดับสูง จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาในยุคนี้จึงเป็นจุดมุ่งหมายที่แคบ มุ่งเฉพาะการเสริมสร้างความเจริญทางปัญญาและการปลูกฝังคุณธรรม เรื่องการให้การศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพหรือที่เรียกว่าการอาชีวศึกษานั้น ไม่รวมอยู่ในขอบข่ายของการอุดมศึกษา ถือว่าสมาคมวิชาชีพหรือสถานปฏิบัติงานจะเป็นผู้ที่ให้ทักษะและความชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นคล้าย ๆ กับศูนย์ฝึกอาชีพไปในตัว ในยุคปัจจุบันเมื่อมีการพูดถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียน และนำเอาความรับผิดชอบของการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาพิจารณา ก็จะพบว่าเรื่องของวิชาชีพหรือการอาชีวะนั้น มีอาชีพจำนวนมากที่ผู้ปฏิบัติได้รับการฝึกฝนอบรมจากสถานปฏิบัติงาน สมาคมวิชาชีพ หรือหน่วยงานนอกระบบการศึกษา

ต่อมาในสมัยกลาง (Middle Ages) ซึ่งเป็นยุคของการก่อกำเนิดมหาวิทยาลัย จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาเปลี่ยนแปลงไป นอกเหนือจากการมุ่งพัฒนาความรู้เรื่องปัญญาและคุณธรรมแล้ว การอุดมศึกษายังเน้นการศึกษาอบรมเพื่อวิชาชีพชั้นสูง (Professional Training) ด้วย² วิชาการที่ดีถือว่าเป็นส่วนประกอบสำคัญของการอุดมศึกษา คือ ศาสตร์เจ็ดวิชาการ (Seven Liberal Arts)³ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

ระดับแรก เรียกว่า Trivium มี 3 วิชา คือ ไวยากรณ์ (Grammar) วาทศิลป์ (Rhetoric) และตรรกวิทยา (Logic)

¹ Charles Horner Haskins, *The Rise of Universities* (New York : Cornell University Press, 1962) p. 1.

² Frederick Eby and Charles Flinn Arrowood, *The History and Philosophy of Education* (Prentice-Hall, Inc., 1964), p. 762.

³ Haskins, *op. cit.*, p. 27.

ระดับที่สอง เรียกว่า Quadrivium มี 4 วิชา คือ เลขคณิต (Arithmetic) เรขาคณิต (Geometry) ดาราศาสตร์ (Astronomy) และ ดนตรี (Music)

วิชาศิลปศาสตร์เจ็ดประการนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาวิชาชีพชั้นสูง เช่น กฎหมาย ศาสนศาสตร์ และแพทยศาสตร์ มีฐานะคล้ายกับวิชาศึกษาทั่วไป หรือวิชาพื้นฐานในหลักสูตรอุดมศึกษาในปัจจุบัน

ในสมัยกลาง คำว่า *มหาวิทยาลัย* หมายถึงกลุ่มนักวิชาการและผู้ทรงภูมิวิทยากล่าวคือ เป็นชุมชนทางวิชาการที่ผู้ทรงคุณวุฒิมารวมกันเพื่อการเรียนรู้และความก้าวหน้าทางวิชาการ (Society of Masters and Scholars) มหาวิทยาลัยในอดีตในระยะเริ่มต้นถือได้ว่าเป็นศูนย์รวมความคิดทางวิชาการการพัฒนามหาวิทยาลัยในยุคแรก ๆ จึงมุ่งพัฒนาอาจารย์ หรือนักวิชาการเป็นสำคัญ มหาวิทยาลัยแรก ๆ ของโลกซึ่งเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12-13 เช่น มหาวิทยาลัยโบโลญา (Bologna) ที่อิตาลี และมหาวิทยาลัยปารีส (Paris) ของฝรั่งเศส ก็ถือว่าคณาจารย์หรือนักวิชาการคือสิ่งที่เขาจะต้องพัฒนาขึ้นก่อนสิ่งอื่น ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเหตุว่าการที่มหาวิทยาลัยจะเป็นศูนย์รวมความคิดทางวิชาการได้ จำเป็นที่จะต้องมึ่นักวิชาการเป็นองค์ประกอบสำคัญของมหาวิทยาลัย

ในสมัยกลางนี้ ถือว่า มหาวิทยาลัยถูกสร้างขึ้นด้วยคน องค์ประกอบสำคัญของมหาวิทยาลัยก็คือคนผู้คงแก่เรียน ในประเทศตะวันตกหลายประเทศ เมื่อมีการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัย เขาก็มักจะเริ่มต้นที่การเตรียมคณาจารย์ก่อน เมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแล้วเขามักจะมีช่วงเวลาหลังการจัดตั้งที่จะให้มีการเตรียมคณาจารย์ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ เพื่อจะสร้างความพร้อมให้เชื่อมั่นได้ว่าเมื่อเปิดรับนิสิตนักศึกษาก็จะให้การศึกษาที่ได้มาตรฐานและมีคุณภาพทันที จุดของการเกิดมหาวิทยาลัยกับจุดของการเปิดรับนิสิตนักศึกษาจึงไม่จำเป็นจะต้องเป็นปีเดียวกัน ตัวอย่างอันนี้เห็นได้ชัดเจนในระยะที่ประเทศอังกฤษมีการขยายมหาวิทยาลัยมาก ตั้งแต่หลังปี ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยหลายแห่งหลังจากมีกฎหมายจัดตั้งแล้วใช้ช่วงระยะเวลา 3 ปีบ้าง 5 ปีบ้าง เตรียมการก่อนที่จะเปิดรับนักศึกษา ซึ่งเป็นลักษณะที่ตรงกันข้ามกับที่กระทำกันอยู่ในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ ๆ เท่าที่เป็นมา บางทีเราเปิดรับนิสิตนักศึกษาพร้อมๆ กับการดำเนินการเพื่อการจัดตั้งโดยการฝากเรียนในมหาวิทยาลัยที่เปิดอยู่แล้ว ทำให้เกิดความขลุกขลักและมีปัญหาทางด้านวิชาการในระยะเริ่มการของมหาวิทยาลัย

ความหมายของคำ *มหาวิทยาลัย* ที่ใช้ในยุคก่อนกำหนดมหาวิทยาลัยตรงกับความหมายของคำ *มหาวิทยาลัย* ในความหมายไทย ซึ่งมาจากคำ *มหา + วิชยะ + าลัย* ถ้าจะแปลกันโดยรูปศัพท์ก็คงจะต้อง แปลว่า ที่อยู่ของวิชาการหรือความรู้อันยิ่งใหญ่ ในตอนที่จะมีการนำเอาคำนี้มาใช้ในประเทศไทยเพื่อใช้กับมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ตั้งขึ้น ได้มีผู้พยายามที่จะแปลความหมายของคำว่า *University* ในภาษาอังกฤษ ให้ตรงกับคำภาษาไทยว่า *สกลวิทยาลัย* โดยที่เข้าใจคำ *University* ว่ามีรากศัพท์จากคำว่า *Universe* ซึ่งแปลว่า *สากล* แต่ก็เป็นโชคที่ที่ว่าในที่สุดส่วนใหญ่ไม่ได้ยอมรับคำ *สกลวิทยาลัย* ซึ่งไป ถอดความมาจากคำ *University* แต่กลับมารับคำว่า *มหาวิทยาลัย* ซึ่งแปลว่า ที่อยู่ของวิชาการหรือความรู้อันยิ่งใหญ่ การที่รับความหมายนี้เข้ามานั้นตรงกับความคิดดั้งเดิมของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยที่ใช้ในความหมายถึงกลุ่มของนักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มารวมกันเพื่อการเรียนรู้และความเจริญของงานทางวิชาการ ถ้าจะแปลความเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ก็อาจจะแปลความได้ว่า *มหาวิทยาลัย* ก็คือแหล่งความรู้ชั้นสูงหรือแหล่งวิชาการชั้นสูง ซึ่งมีสภาพเป็น *ชุมชนวิชา*

ข้อที่น่าสังเกตเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในสมัยกลางก็คือ มีการยอมรับเอาวิชาชั้นสูงไปสอนในมหาวิทยาลัย ซึ่งในสมัยกรีกและโรมันไม่ยอมรับ เพราะถือว่าการอุดมศึกษานั้นเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเรียงปัญญาและคุณธรรมเท่านั้น เรื่องของอาชีพศึกษาอยู่นอกขอบข่ายของสถาบันอุดมศึกษา ควรจะเป็นเรื่องของสมาคมวิชาชีพและสถานปฏิบัติงาน ถ้าพูดในภาษาปัจจุบันก็คือควรจะเป็นเรื่องของหน่วยงานระบบโรงเรียน ในสมัยกลาง มหาวิทยาลัยจึงมักจะประกอบด้วยคณะวิชา 4 คณะด้วยกัน คือ คณะอักษรศาสตร์ กฎหมาย ศาสนศาสตร์ และแพทยศาสตร์ส่วนคณะวิชาอื่น ๆ นั้นก็มาเพิ่มเติมขึ้นภายหลังตามความก้าวหน้าทางวิชาการและการแตกแขนงของวิชาชีพ จึงพอจะสรุปได้ว่าปรัชญาการอุดมศึกษาในสมัยกลางนั้น มุ่งที่จะผสมผสานระหว่างการศึกษาเพื่อความเรียงปัญญาและคุณธรรมกับการศึกษาเพื่อการทำงานในวิชาชีพ ถือว่าศิลปศาสตร์กับวิชาชีพเป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการอุดมศึกษาในยุคนั้น

มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นสถาบันสังคม ย่อมมีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับชีวิตของคนเรา โฉมหน้าของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงอย่างมากอีกครั้งหนึ่งเมื่อเข้าสู่ยุคใหม่

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อฮัมโบลต์ (Wilhelm von Humboldt) จัดตั้งมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน (University of Berlin) ในประเทศเยอรมัน เมื่อ ค.ศ. 1809 การอุดมศึกษาตามแนวของมหาวิทยาลัยเยอรมันเน้นการศึกษาขั้นปริญญาและวิทยาศาสตร์การวิจัย บัณฑิตศึกษา และเสรีภาพทางวิชาการของคณาจารย์และ นักศึกษาได้รับการเน้นเป็นพิเศษ⁴ เป็นการขยายจุดมุ่งหมายของสถาบันอุดมศึกษาให้ครอบคลุมถึงเรื่องการวิจัยค้นคว้า และการใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการแขนงต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของชีวิตและสังคมนับเป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัยสมัยใหม่

จากการสืบสวนพัฒนาการของการอุดมศึกษาในยุคและประเทศต่าง ๆ โดยสังเขป จะเห็นได้ว่าปริญญา หรือจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและสภาพของสังคม จุดมุ่งหมายจะคงตัวอยู่กับที่เหมือนสมัยกรีกโรมัน หรือสมัยกลาง ย่อมเป็นไปได้ อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยของบางสังคมก็อาจจะเน้นลักษณะใดลักษณะหนึ่งของการศึกษามากกว่าของประเทศอื่น ๆ เช่น การอุดมศึกษาของประเทศอังกฤษ เน้นการศึกษาขั้นปริญญาตรี โดยถือว่าคนที่จบปริญญาตรีก็เป็นบัณฑิตที่ใช้การได้ มหาวิทยาลัยเยอรมันเน้นบัณฑิตศึกษาและการวิจัย ส่วนมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาที่มีลักษณะเด่นในเรื่องบริการทางวิชาการแก่สังคม เป็นต้น จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยที่มีลักษณะเป็นสากล ประมวลได้เป็น 8 ประการ คือ

1. มุ่งบุกเบิก แสวงหา บำรุงรักษา และถ่ายทอดความรู้เพื่อสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้า และความเป็นเลิศทางวิชาการ (Advancement of Knowledge and Academic Excellence)

2. ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยถือว่ามหาวิทยาลัยเป็นแหล่งวิทยาการขั้นสูงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อความเจริญของมนุษยชาติ

3. ทะนุบำรุง ส่งเสริม ศิลปะ และ วัฒนธรรม

ภายในขอบเขตของจุดมุ่งหมายดังกล่าว มหาวิทยาลัยกระทำหน้าที่หลัก 4 ประการ คือ⁵

⁴ Clark Kerr, *The Uses of the University* (Cambridge, Massachusetts : Harvard University Press, 1964) , p 11

⁵ *Higher Education : Report of the Committee Appointed by the Prime Minister under the Chairmanship of Lord Robbins*, (London : Her Majesty's Stationary Office, 1963). pp. 6-7.

1. การสอนวิชาการและวิชาชีพเพื่อสนองความต้องการกำลังคนของสังคม
2. การวิจัยค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ
3. บริการทางวิชาการแก่สังคม
4. ถ่ายทอดวัฒนธรรมและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี

เมื่อนำเอาจุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยมาพิจารณาทบทวนก็จะเห็นได้ว่า เดิมทีรัฐต้องการให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งผลิตนักวิชาชีพชั้นสูง เพื่อรับราชการ ดังจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของการสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็มุ่งผลิตบัณฑิตไปรับราชการ โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่มีความต้องการเร่งด่วนเพื่อการพัฒนาประเทศในยุคนี้ ๆ อันที่จริงการผลิตนักวิชาชีพก็เป็นความมุ่งหมายหลักของมหาวิทยาลัยในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะในสมัยกลาง ซึ่งเป็นยุคก่อกำเนิดมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย แห่งแรก ๆ ของโลกเช่น ซาเลอร์โน (Salerno) ก็มีชื่อเสียงทางด้านการศึกษาแพทย์ โบโลญญา (Bologna) ทางด้านกฎหมาย และปารีส (Paris) ทางด้านศาสนาและปรัชญา แม้แต่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Cambridge) ในประเทศอังกฤษ เมื่อแรกตั้งก็มีวัตถุประสงค์ชัดเจนว่า จะผลิตคนไปรับใช้พระราชา. (Produce clerk to serve the King) ในปัจจุบันแม้การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจะขยายตัวกว้างขวางขึ้น แต่การผลิตนักวิชาชีพชั้นสูงสาขาต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศก็ยังคงเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ กล่าวคือมหาวิทยาลัยไทยยังคงเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน (Manpower) ออกจะละเลยการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นคน (Manhood) อยู่มาก

หลักสูตรของคณะวิชาชีพต่าง ๆ จึงวางไว้แคบ ๆ มุ่งความรู้และความชำนาญ เฉพาะอย่างจนกระทั่งบางสถานการณ์ในบางสถาบันทำให้บัณฑิตขาดพินความรู้ที่กว้างขวางพอที่จะเข้าใจคนอื่น และความผันแปรทางสังคม ขณะนี้จึงน่าที่จะถึงเวลาแล้วที่จะกำหนดความมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยให้เด่นชัด เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการกำหนดหน้าที่ นโยบายและการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อให้การอุดมศึกษามีคุณภาพที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมในปัจจุบัน และเอกลักษณ์ของไทย มหาวิทยาลัยควรจะวางจุดมุ่งหมายที่ผสมผสานการศึกษาเพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ และความสามารถในทางปัญญาของบุคคลควบคู่กันไปกับการศึกษาเพื่อให้นักศึกษามีความสามารถไปประกอบอาชีพ และทำงานในอาชีพนั้น ๆ ด้วย กล่าวคือ ควรเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นคน ควบคู่กัน

ไปกับการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน ทั้งนี้เพื่อให้สังคมได้มีบัณฑิตที่เป็นศึกษิต (Educated man) ในทำนองที่พระองค์เจ้ารัชสีแจ่มจรัส (น.ม.ส.) ทรงนิพนธ์เป็นคำประพันธ์ชื่อ ศึกษิต โดยแปลมาจากหนังสือเล่มหนึ่ง ซึ่งชื่อว่าข้อทดสอบสำหรับศึกษิต ประกอบด้วยหลัก 6 หลัก คือ หลักที่ 1 มีความสามารถในการใช้ภาษา หลักที่ 2 มีกิริยามารยาทดี หลักที่ 3 มีรสนิยมสูง หลักที่ 4 มีความคิดไตร่ตรองก่อนที่จะตัดสินใจ หลักที่ 5 มีความเจริญงอกงามไม่อยู่กับที่ หลักที่ 6 มีความสามารถในการแปลความคิดออกเป็นการกระทำ พระองค์เจ้ารัชสีแจ่มจรัสได้ทรงประพันธ์ไว้เป็นกลอน 8 อย่างนำฟังว่า

หลักที่หนึ่ง ศึกษิตวิทยาสาร

ย่อมชำนาญแนวนัยใช้ภาษา

พูดก็เนียนเขียนก็แนบแบบวาจา

ไม่บอ ๆ บ้า ๆ ภาษาคน ๆ

หลักที่สอง สาทจารเป็นญานยัต

ความประพฤติดีงามอร่ามผล

ดำรงมั่นสัตย์ญาสง่าคน

ส่องสกดความเป็นเยนตละแมน ๆ

หลักที่สาม Good taste มีเลิศไซ

ถ้าแปลได้ตรงเผ็งก็เก่งแสน

กุสุมรสสดสะอาดไม่ขาดแคลน

เปรียบเหมือนแว่นส่องสว่างกระจ่างแท้ ๆ

หลักที่สี่ รู้ตรองให้อ่องเที่ยง

ความเอียงความตรงบ่งให้แน่

ความหุนหันพลันแล่นใช่แผนแต่

มีเบาะแสฉันทใคร่ไตร่ตรอง ๆ

หลักที่ห้า ห่วงอกไม่หยุดไม่สุดเคิบ

เพียรกระเดิบสารพรรณม์นสมอง

รู้ไม่พออยู่เป็นนิตย์คิศจะลอง

ดำเนินคลองปัญญาวิชาการ ๆ

หลักที่หกแปลความคิดประติษฐ์ให้
เป็นความทำขึ้นได้โดยนัยประสาน
ทั้งความรู้ความคิดพิสดาร
คิดไม่นานทำได้ตั้งใจคิด
เชื่อว่าลักษณะหยกเป็นหลัก
เพื่อประจักษ์ใจสำนึกเป็นศีกษิต
Educated man แสนโศภิต
ชวลิตปัญญาวิชาชาญ

กล่าวโดยสรุป จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา คือ การสร้างสรรค์และจรรโลง
ความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อสถาบันอุดมศึกษาจะได้ใช้ความเป็นเลิศทางวิชาการพัฒนา
บุคคล และให้บริการ ทางวิชา การเพื่อประโยชน์ของสังคมและมนุษยชาติ